

Рішення спеціалізованої вченої ради про присудження ступеня доктора філософії

Спеціалізована вчена рада ДФ 70.895.075 Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький, прийняла рішення про присудження **ТАНАСЮК Олені Євгеніївні** ступеня доктора філософії з галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право на підставі прилюдного захисту дисертації – **«Зобов'язання з відшкодування шкоди, завданої внаслідок рятування здоров'я, життя та майна фізичної особи»**.
«06» лютого 2026 року.

ТАНАСЮК Олена Євгеніївна, 1969 року народження, громадянка України. Освіта вища: у 1991 році закінчила Московський державний університет ім. М.В. Ломоносова та отримала вищу освіту за спеціальністю «Правознавство» та здобула кваліфікацію юриста.

Суддя Господарського суду Хмельницької області.

Аспірантка Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова. Дисертацію виконано у Хмельницькому університеті управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький.

Наукова керівниця: кандидатка юридичних наук, доцентка, доцентка кафедри приватного права Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова **Світлана Олексіївна ЯКИМЧУК**.

Здобувачка має 6 наукових публікацій, зокрема: чотири наукових статті в наукових фахових виданнях, визнаних МОН України, дві тези доповідей, оприлюднених на науково-практичних конференціях:

1. Танасюк О. Є. Поняття та особливості зобов'язань з відшкодування шкоди, завданої внаслідок рятування здоров'я, життя та майна фізичної особи. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. № 5: частина 1. С. 297–302. URL: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2025/10/52.pdf>

2. Танасюк О. Є. Цифрова річ як об'єкт загрози завдання шкоди фізичній особі у зобов'язаннях із відшкодування шкоди, завданої внаслідок рятування майна фізичної особи. *Наукові записки. Серія: Право*. 2025. № 18. С. 330–336. URL: <https://pravo.cusu.edu.ua/index.php/pravo/issue/view/11/19>

3. Танасюк О. Є., Якимчук С. О. Юридична особа як суб'єкт зобов'язань з відшкодування шкоди, завданої внаслідок рятування здоров'я, життя та майна фізичної особи. *Юридична Україна*. 2025. № 9. С. 223–228. URL: <https://jur-ukraine.com/yurydychna-osoba-yak-subyekt-zobovyazan-z-vidshkoduvannya-shkody-zavdanoyi-vnaslidok-ryatuvannya-zdorovya-zhyttya-ta-majna-fizychnoyi-osoby/>

4. Танасюк О. Є. Підстави та умови виникнення зобов'язань з відшкодування шкоди, завданої внаслідок рятування здоров'я, життя та майна фізичної особи. *Журнал східноєвропейського права*. 2025. № 138. С. 203–212. URL: https://easternlaw.com.ua/wp-content/uploads/2025/09/tanasyuk_128.pdf

5. Танасюк О. Є. Ризик як ознака зобов'язання з відшкодування шкоди, завданої внаслідок рятування здоров'я, життя та майна фізичної особи.

Проблеми правового регулювання забезпечення особистих немайнових прав особи та прав на віртуальні активи в умовах цифровізації: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (10 травня 2025 р., Ужгород — Піза) / Ужгородський національний університет; за заг. ред. проф. С. Б. Булеци, проф. М. В. Менджул. Ужгород, 2025. С. 168-171.

6. Танасюк О. Є. До питання про віднесення зобов'язань, що виникають внаслідок рятування здоров'я, життя та майна фізичної особи, до регулятивних і охоронних. *Римське право і сучасність: гібридна війна і права особи: Матеріали Всеукраїнської наукової конференції*, м. Одеса, 19 травня 2025 р. / за заг. ред.: Є. Харитоновна, І. Давидової; НУ «Одес. юрид. академія». Одеса : Фенікс, 2025. С. 128–133.

У дискусії взяли участь голова і члени спеціалізованої вченої ради:

Рецензентка – кандидатка юридичних наук, професорка, професорка кафедри міжнародного та європейського права Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова **Олена Юріївна ЧЕРНЯК**. Виступ позитивний із зауваженнями:

«1. У тексті дослідження авторкою використовуються поняття «рятування», «рятувальні дії», «дії з порятунку життя, здоров'я», «правомірні дії для усунення загрози життю, здоров'ю, майну інших фізичних осіб» переважно із синонімічним забарвленням, що, ймовірно, є виправданим із точки зору загальноприйнятості понять. Разом із тим, на наше переконання, для розуміння кола дій, що можуть бути визначеними як «рятування» і у зв'язку із якими можуть виникати відповідно недоговірні зобов'язання, що є предметом дослідження, важливо встановити зміст цього поняття та визначити чи рятування може відбуватись лише у формі активних дій. Крім того, важливо встановити умови, за яких такі дії будуть визнані правомірними для усунення загрози життю, здоров'ю, майну інших фізичних осіб.

2. У підрозділі 3.1. авторка визначає можливість визначення суб'єктами досліджуваних зобов'язань фізичних та юридичних осіб. На нашу думку, справедливим є твердження, що «у випадку, коли шкода заподіяна майну юридичної особи і фізичної особи, яка перебувала в трудових чи інших відносинах з юридичною особою, виникають два самостійні зобов'язання: одне зобов'язання за участю юридичної особи (кредитора); інше зобов'язання за участю фізичної особи (кредитора)». При цьому, як зазначає дисертантка, «для визнання фізичної особи в якості кредитора не має значення чи вона перебувала у трудових (службових) відносинах з юридичною особою та вчинення рятувальних дій під час виконання трудових (службових) відносин. Для виникнення такого зобов'язання обов'язковим є встановлення факту завдання шкоди життю, здоров'ю, майну фізичної особи, яка є стороною зобов'язання як рятувальник – кредитор». Погоджуючись із твердженням про встановлення факту заподіяння шкоди і неважливості перебування в трудових (службових) відносинах з юридичною особою, разом із тим виникає питання про ймовірне подвійне «навантаження» на майнові

права боржника. У зв'язку із чим важливо окремо дослідити, на нашу думку, можливість обмеження розміру відшкодуваної шкоди в таких випадках».

Рецензентка – докторка філософії, доцентка, доцентка кафедри приватного права Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова **Марія Іванівна РОМАСЬ**. Виступ позитивний із зауваженнями:

«1. Дисертантка пише, що досліджувані зобов'язання є цивільним правовідношенням, що виникає лише у разі завдання шкоди рятувальнику (с. 27), та ЗВШРФО є майновими ризиковими правовідносинами, що виникають внаслідок завдання шкоди особі (с. 46). Тобто це зобов'язання пов'язано із фактом правомірного завдання шкоди (у той час коли у деліктних зобов'язаннях – неправомірного). При цьому підставу виникнення такого зобов'язання у роботі охарактеризовано через три ознаки: 1) такою обставиною є юридичні вчинки; 2) суб'єктом такої поведінки виступає фізична або юридична особа; 3) така поведінка має правомірний характер (с. 27).

Твердження на підтримку того, що підставою виникнення такого недоговірною зобов'язання є правомірна поведінка у формі юридичного вчинку фізичної особи – рятувальника (с. 31, 59, 71, 83, 210) підтримується в усій роботі.

Дисертантка вважає наявність шкоди а) наслідком вчинення рятувальних дій (с. 72), б) визначальною ознакою ЗВШРФО (с. 82), в) обов'язковою умовою виникнення цих зобов'язань (с. 168). Втім не називає завдання шкоди підставою виникнення ЗВШРФО, яка завдається правомірними діями.

Авторка пояснює це тим, що за змістом п. 3 ч. 2 ст. 11 ЦК України завдання майнової (матеріальної) та моральної шкоди іншій особі *не можна розглядати як підставу виникнення цивільних прав та обов'язків щодо відшкодування шкоди, завданої внаслідок рятування здоров'я, життя та майна фізичної особи, оскільки шкода завдається самому рятувальнику, а не рятувальником іншій особі* (с. 82). На нашу думку, лише той факт, що шкода завдається не іншій особі, а самому рятувальнику не може бути головним фактором у відкиданні завдання шкоди як підстави виникнення ЗВШРФО. Вважаємо, що у контексті ст. 11 ЦК України підстави виникнення цивільних прав і обов'язків ЗВШРФО дійсно не слід розглядати крізь завдання майнової (матеріальної) та моральної шкоди іншій особі, а крізь «інші юридичні факти» – цілком можливо.

Вказане можна обґрунтувати тим, що а) шкода є центральною у ЗВШРФО навіть через законодавчу техніку (кожна частина ст.ст. 1161, 1162 ЦК України починається зі слів «шкода, завдана ...»), б) така шкода завдається правомірними діями, в) при здійсненні рятувальних дій шкода завдається самому рятувальнику, тобто суб'єкту, який намагається запобігти шкоді, що могла б бути завдана іншій особі, г) якщо підставою виникнення ЗВШРФО є рятувальні дії, то, наприклад, такі дії можуть бути здійснені і

рятувальнику не буде завдано шкоди (наприклад, буде обачливим та обережним), то без факту завдання шкоди, ст.ст. 1161, 1162 ЦК України не будуть застосовними і будуть відсутні підстави для відшкодування шкоди такому рятувальнику.

Далі по тексту дисертантка приходить до висновку, що ЗВШРФО виникають за наявності трьох юридичних фактів (тобто додається шкода та рішення суду як підстави у сукупності): 1) факту-дії з рятування здоров'я, життя та майна фізичної особи; 2) факту завдання шкоди особі – рятувальнику;

3) рішення суду про покладення обов'язку по відшкодуванню шкоди рятувальнику (с. 86). Хоча у висновках до дисертації повертається до визначення, що підставою виникнення ЗВШРФО є правомірна поведінка у формі юридичного вчинку особи – рятувальника (с. 210). Така непослідовність у викладі матеріалу, а також неоднозначне вирішення питання – що є підставою виникнення ЗВШРФО – створює певну невизначеність. У даному випадку можна було провести аналогію з цивільним правопорушенням, що могло більш чітко розставити акценти на правомірному та неправомірному завданні шкоди, причинно-наслідковому зв'язку та феномені вини у такому «нестандартному» виді зобов'язання.

Без шкоди дії з рятування залишаються юридично нейтральними, але і лише одне завдання шкоди не може бути єдиною підставою виникнення ЗВШРФО через свою специфіку. Тому було б доцільнішим зробити більший акцент на шкоді, показати її як центральний елемент у підставі виникнення, та дотримуватись однієї позиції у тексті всієї роботи.

2. У дисертаційному дослідженні не пояснено чіткої відмінності між *об'єктами загрози* у зобов'язаннях з відшкодування шкоди, завданої внаслідок рятування здоров'я, життя та майна фізичної особи та *об'єктом зобов'язань* з відшкодування шкоди, завданої внаслідок рятування здоров'я, життя та майна фізичної особи. Таку відмінність необхідно аналізувати самостійно. Наприклад, об'єктом зобов'язання є відшкодування шкоди якої зазнав рятувальник, що визначається її розміром (с.с. 28, 167-168), втім об'єктами загрози, поряд з життям та здоров'ям (підрозділ 2.2.2.), визнаються майно, тварини та цифрова річ, які було розглянуто в окремих підрозділах. Про відмінність об'єкта та предмета влучно вказано у розділі 1, але доцільно було б більш чітко показати таку понятійну «гру» щодо об'єктів у таких зобов'язаннях.

3. Авторкою у контексті цифрової речі як об'єкту загрози у зобов'язаннях з відшкодування шкоди, завданої внаслідок рятування здоров'я, життя та майна фізичної особи було наведено приклад: «фізична особа під час пожежі, землетрусу, терористичних актів тощо виносить з будинку (житлового чи офісу) сервер, ноутбук чи жорсткий диск, де зберігаються критично важливі цифрові активи (бухгалтерська звітність, юридичні документи, наукові праці, творчі розробки тощо)» (с. 132-133). У даному випадку має місце рятування не цифрової речі, а майна, що не в повній мірі відповідає меті, яку було заплановано донести. Так само факт

завдання шкоди рятувальну цифрової речі не було в повній мірі розкрито (за винятком порушення захисту персональних даних) (с. 132).

4. Дисертантка пише, що цивільно-правовий договір може бути регулятором правовідносин між сторонами, де може містити розмір, порядок відшкодування шкоди, строки здійсненні відшкодування чи припинення самого зобов'язання (с. 34), при цьому у зобов'язаннях із відшкодування шкоди, завданої майну рятувальника, простежується спорідненість із деліктними зобов'язаннями, що зумовлює істотне звуження договірної свободи сторін, обмеженої фактично лише можливістю вирішити – укласти договір чи відмовитися від нього (с. 35). Втім договірне регулювання у роботі розкривається лише через неприпустимість укладення цивільно-правового договору між рятувальником, як потерпілою особою, та державою, як зобов'язаною особою із відшкодування шкоди (с. 192-193). Таким чином, можливість договірного регулювання розкрита лише на умовах припущення, принципах диспозитивності та свободі договору, без глибинного аналізу».

Офіційна опонентка – докторка юридичних наук, професорка, професорка кафедри приватного права Національного університету «Одеська юридична академія» **Ірина Віталіївна ДАВИДОВА**. Виступ позитивний із зауваженнями:

«1. Спірним є твердження здобувача, що підставою виникнення цивільно-правової відповідальності є правопорушення, вчинене негідним спадкоємцем, пов'язане із завданням шкоди (життю, здоров'ю, особистій недоторканості, особистій свободі), тобто, викликане порушеннями особистих немайнових обов'язків особи або посяганням на особисті немайнові блага. Відповідно складно погодитись із висновком, що умовами виникнення юридичної відповідальності у формі усунення від права на спадкування є протиправна поведінка завдавача шкоди, причинно-наслідковий зв'язок між шкодою і протиправною поведінкою, вина негідного спадкоємця.

Зазначена авторська позиція є спірною, оскільки не в усіх випадках усунення від права на спадкування має місце завдання шкоди. Водночас такий спосіб захисту завжди пов'язаний із невиконанням чи неналежним виконанням особою нормативних обов'язків.

2. Складно погодитись із висновком дисертанта, що усунення від права на спадкування як форма цивільно-правової відповідальності носить додатковий (субсидіарний характер) до іншого виду юридичної відповідальності (наприклад, кримінальної відповідальності за посягання на життя особи або за не виконання аліментних обов'язків відповідно до вимог сімейного права).

Кожен вид юридичної відповідальності застосовується окремо, оскільки їх підставою є окремі правопорушення. Тому не можна стверджувати про додатковий (субсидіарний характер) одного виду юридичної відповідальності до іншого виду.

3. У продовження до вище зазначеного зауваження, здобувач називає ще одну визначальну ознаку усунення від права на спадкування, як форми цивільно-правової відповідальності - «виникають при порушенні абсолютного права потерпілого – спадкодавця». Однак, абсолютне право особи — це така категорія прав, яка означає повне, всебічне й безумовне право особи, що діє проти всіх інших осіб. Тобто всі інші особи зобов'язані утримуватись від порушення цього права, навіть якщо не мають прямого юридичного зв'язку з власником права. Це означає, що абсолютне право діє проти невизначеного кола осіб – тобто зобов'язані його поважати усі. Однак, для спадкового права, як правило, характерна визначеність осіб, які мають конкретні обов'язки щодо спадкодавця та інших спадкоємців. Тому зазначену ознаку не можна визнати спеціальною для усунення від права на спадкування, як форми цивільно-правової відповідальності.

4. Із характеристики усунення від права на спадкування, як форми цивільно-правової відповідальності, не зрозуміло є позиція здобувача щодо функціонального спрямування усунення від права на спадкування у правовідносинах із цивільно-правової відповідальності. З однієї сторони, здобувач наполегливо називає усунення від права на спадкування, як форму цивільно-правової відповідальності, а визначаючи особливості усунення від права на спадкування, як форму цивільно-правової відповідальності, стверджує, що «заходами відповідальності є усунення від права на спадкування». Відповідно виникає питання до здобувача: *усунення від права на спадкування – це форма чи це захід цивільно-правової відповідальності?*

5. У підрозділі 2.3 здобувач розкриває усунення від права на спадкування у зв'язку з невиконанням сімейно-правових зобов'язань. На жаль, здобувач обмежується характеристикою лише одного обов'язку – це аліментного обов'язку».

Офіційна опонентка – докторка юридичних наук, професорка, завідувачка кафедри цивільного права та процесу ДВНЗ «Ужгородський національний університет» **Сібілла Богданівна БУЛЕЦА**. Виступ позитивний із зауваженнями:

«1. Автор стверджує, що юрособа може зазнати лише пониження ділової репутації, що не властиво рятуванню. Однак чи не може факт героїчної поведінки працівника, що призвела до збитків фірми, бути використаний конкурентами для поширення чуток про «нестабільність» чи «непрофесійність» менеджменту компанії? Чи не варто залишити за судом право оцінювати такі випадки індивідуально?»

2. Покладення обов'язку відшкодування на сільські чи селищні ради за шкоду, завдану при рятуванні безпритульних тварин, є логічним з позиції «невиконання обов'язку благоустрою». Проте чи не стане це надмірним тягарем для дефіцитних місцевих бюджетів у воєнний час? Можливо, доцільно передбачити субсидіарну відповідальність держави у таких випадках?»

3. Авторка наголошує на об'єктивній реальності загрози як обов'язковій умові. Однак як бути в ситуації «уявної небезпеки», коли особа діє добросовісно, рятуючи людину від того, що їй здається загрозою (наприклад, крик про допомогу під час театральної репетиції, який перехожий сприйняв як реальний напад)? Чи не варто захистити такого «добросовісного рятувальника», хоча б у частині витрат на лікування його травм?

4. У підрозділі 2.2.4 авторка аналізує рятування даних під час кібератак. Виникає питання: як розмежувати «рятування без повноважень» та «звичайну роботу ІТ-спеціаліста»? Якщо системний адміністратор у позаробочий час помітив злам і почав рятувати дані, чи буде це ЗВШРФО, чи це буде виконання його посадової інструкції за «ненормованим графіком»?».

Голова ради – докторка юридичних наук, професорка, завідувачка кафедри приватного права Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова **Світлана Дмитрівна ГРИНЬКО**. Виступ позитивний без зауважень.

Результати голосування:

«За» **5** членів ради,
«Проти» **НЕМАЄ**.

На підставі результатів відкритого голосування спеціалізована вчена рада присуджує **ТАНАСІЮК Олені Євгеніївні** ступінь доктора філософії з галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право.

Голова спеціалізованої
вченої ради ДФ 70.895.078

Світлана ГРИНЬКО